

אוניברסיטת תל אביב

הפקולטה למדעי החברה ע"ש גרשון גורדון

בית הספר לעבודה סוציאלית תשפ"א 2021

איך עושים שינוי?

How to Make a Change?

לקראת תואר שני

סמסטר ב' תש"פ

מספר הקורס: _____

מועד הקורס: יום שני 1600-1800

ד"ר דב חנין

שימו לב לדרישות הקורס

שעת קבלה: בתיאום מראש

יעדי ההוראה

קורס זה מיועד להתמודד עם התחושה הרווחת שבחברה שלנו לא ניתן לקדם שינוי. במסגרת הקורס נבקש לאתגר את התחושה הזאת ולהראות ששינויים מתרחשים כל הזמן בחברה, ושיש להם גם קשר ישיר לפעילות מודעת של אנשים שמקדמים אותם. נדון בתיאוריות שינוי שונות וננתח לאורן מאבקים שהתנהלו בעולם ובישראל.

הקורס ייכלל תובנות תיאורטיות עם ניתוח מקרים ומצבים במציאות הישראלית, ויתבסס על מעורבות פעילה של התלמידים.

נושאי הקורס:

1. שינוי חברתי ואנחנו

יחידה זו תכלול דיון באתגרים הגדולים של השינוי החברתי במאה ה-21 ובתחושה הרווחת שהחברה שלנו איננה מאפשרת שינויים מהותיים לטובה ושהיא כשלעצמה חסם מהותי בפני שינוי. ננגיד את התחושה הזו עם העובדה ששינויים מהותיים לטובה אכן התרחשו בחברה שלנו.

2. שינוי עמדות

ביחידה זו נדון בחוסר האפקטיביות של דרכים מקובלות לשינוי עמדות (כמו שימוש בנתונים עובדתיים או הפעלת שליטה) לעומת גישות המדגישות חיבורים רגשיים והמחזקות את תחושת האוטונומיה האישית. נבחן מדוע במקרים רבים מצליחות פעולות "לא הגיוניות" ו"בלתי סבירות" לקדם שינוי במקומות בהם גישות "הגיוניות" דווקא נכשלות.

3. לשנות את העולם מלמעלה

ביחידה זו נעסוק בתפיסה מקובלת ביחס לשינוי חברתי, על פיה השינוי מתרחש מלמעלה, כאשר מי שמעוניין בשינוי אוחז בשלטון הפוליטי ומקדם אותו משם. נצפה בפרק מסדרה ונקיים דיון במגבלות השינוי מלמעלה.

4. לשנות מלמטה: גישות ההתנגדות, ההמתנה, הזרז ושינוי השים

ביחידה זו נעסוק, ראשית, בגישה הטוענת כי בהיעדר אחיזה שלטון מה שניתן לעשות הוא רק להתנגד לעוולות ולנזקים שנגרמים לקבוצות שונות. נדון ביתרונות של הגישה הזו ונבחן את מגבלותיה. בהמשך נדון בגישה על פיה צריך להמתין לרגע המתאים שבו שינוי יכול להתרחש, ולכל היותר להיערך לקראת הרגע הזה. נסיים בגישה על פיה שינוי יכול להיעשות כתוצאה מפעולתו של גרעין קטן של מחויבים לשינוי שמצליח להפעיל מסביבו מעגלים רחבים יותר, ובאמצעותם לקדם את השינוי בפועל. נסיים את היחידה בדיון בגישה הרואה בשינוי השיח את המפתח המרכזי לשינוי החברתי.

5. מאבק הגמוני והתנגדות בונה.

ביחידה זו נעסוק באסטרטגיה של מאבק הגמוני ובמושגי היסוד השייכים לה. נדגים את גישת המאבק ההגמוני במאבקי שינוי מוצלחים שהתנהלו בישראל. נציג את הכלי של תוכניות מעבר וניסיונות לפתח צורות של התנגדות שאינן מסתפקות בבלימת נזקים וסכנות, אלא מנסות לבנות מולם מבנים חברתיים אלטרנטיביים. התנגדות בונה איננה מציעה בניית איים מנותקים של חברה אלטרנטיבית, אלא צורות התארגנות חלופיות שהן פעילות ומעורבות בזירה החברתית הכללית.

6. לשחרר את הדימיון בצורת הפעילות: שוק רעיונות

ביחידה זו יציגו המשתתפים/ות בזוגות או בשלשות (הודעה על המתכונת תימסר בתחילת הקורס) את מצגות הסיום שלהם וסביבן נדון ביתרונות ובחסרונות של צורות חדשניות ובלתי שגרתיות של פעילות מקדמת שינוי שנוסו בעולם ובארץ בשנים האחרונות.

דרישות והרכב ציון הקורס:

- נוכחות: חובה להיות נוכח/ת בכל השיעורים. במידה והקורס יתקיים בזום תידרש מהמשתתפים פתיחה של המצלמות במהלך השיעור. סטודנט/ית שיעדר/תיעדר מיותר מ-3 שיעורים יימחק/תימחק מהקורס.
- מצגת והובלת דיון בשוק הרעיונות: 30% מהציון הסופי.
- עבודת סיכום: 40% מהציון הסופי.
- השתתפות פעילה בדיונים בכיתה: 30% מהציון הסופי

מטלות הביצוע בקורס

הכנת המצגת ועבודת הסיום היא חלק אינטגלי מתהליך הלמידה בקורס הזה. לפיכך, יש להכין אותן במהלך הקורס ולא אחרי שיסתיים.

(א) **מצגת לדיון בשוק הרעיונות** (עד 5 שקפים) שיתקיים בכתה לאורך החודש האחרון של הסמסטר. הצגת כל מצגת תיעשה בעל פה במסגרת של עד 5 דקות. המצגת תועבר אלי מראש, כפי שאודיע במהלך הקורס.

מחצית מהסטודנטיות תצגנה במצגת עקרון והמחצית השנייה תצגנה או טקטיקה או מקרה בוחן מהספר:

Boyd, A. & Mitchell, D. O. (2012) **Beautiful Trouble: A Toolbox for Revolution**. Or Books

הלינק לספר באתר הספרייה:

<https://ebookcentral-proquest-com.rproxy.tau.ac.il/lib/tau/reader.action?docID=4535982&ppg=2>

מומלץ לעבור על הספר מעכשיו ולהכיר את התכנים כדי לבחור את הנושאים עליהם תרצו להכין את המטלה. הספר הזה הוא סוג של אנציקלופדיה וכך צריך להתייחס אליו. לא צריך לקרוא אותו מההתחלה ועד הסוף אלא רק לעבור עליו כדי לדעת מה יש בו וכדי לבחור מתוכו את העקרון, הטקטיקה ומקרה הבוחן שאותם תכינו בעבודת הסיום.

אתן יכולות גם לבחור עקרונות, טקטיקות ומקרי בוחן שאינם בספר - אבל גם כדי לעשות זאת עליכן להכיר את אלה שהספר מנתח אותם.

(ב) **עבודת סיכום בזוגות שתבצע אינטגרציה של העיקרון שהוצג**

במצגת עם הטקטיקה או מקרה הבוחן שהוצגו במצגת עם התובנות

שהושגו לאורך הקורס (הדיונים בכתה, הצפיה בסרט, ספרה של טלי שרוט, הספר של דני פילק ושלי, המקורות האחרים ברשימה הביבליוגרפית).

בנוסף העבודה צריכה לכלול הדגמה איך יישום של העקרון/הטקטיקה/מקרה הבוחן יכול לתרום לשיפור היכולת להתמודד עם **אחד** האתגרים הגדולים שהצגנו בתחילת הקורס (מלחמות או אי שוויון או משבר אקלים).

עבודת הסיכום צריכה להראות לא רק הבנה של החומר הספציפי שנכלל במצגת אלא גם יכולת לחבר אותו לכלל החומרים שנלמדו בקורס.

העבודה תהיה בהיקף של עד 5 עמודים (גופן דיוויד 12, רווח שורה וחצי) ותועבר אלי עד היום הראשון של שבוע הלימודים האחרון בסמסטר ב'.

רשימה ביבליוגרפית מורחבת:

- דורון, א. (1989). "לדמותה החברתית של העבודה הסוציאלית". **חברה ורווחה**, י, 170-178
- ואצלאוויק, פ., ויקלנד, ג'. פיש, ר. (1979). **שינוי – עקרונות של יצירת בעיות ופתרון**. ספרית פועלים.
- חנין, ד. (2019). "נסיונות ישראלים: אפשר לעשות את זה גם אצלנו". בתוך חנין, ד. ופילק, ד. ספרי עליית הגג.
- מנוחין, י. (2010). **אקטיביזם ושינוי חברתי**. ספרי נובמבר.
- קליין, נ. (2018). **לא זה לא מספיק**. ספרי נובמבר.
- פילק, ד. (2019). "מהתנגדות לשינוי: הגישות השונות של התמודדות עם הסדר החברתי". בתוך חנין, ד. ופילק, ד. **מה לעשות עכשיו**. ספרי עליית הגג.
- קאופמן, ר. ועמוס, א. (2012). "עבודה סוציאלית אקטיביסטית בישראל – חסמים, אתגרים ואפשרויות". בתוך מ. חובב, א. לונטל, ויקטן (עורכים), **עבודה סוציאלית בישראל** (עמ' 271-284). תל אביב: הקיבוץ המאוחד.
- שרוט, ט. (2018). **מה זה משנה? כנרת זמורה-דביר**.

- Abramovitz, M. (1998). "Social work and social reform: An arena of struggle" *Social Work*, 43(6), 512-526.
- Alinsky, S. (1971). **Rules for Radicals**. Vintage/ Random House.
- Bensaid, D. et al. (2011). **Change the World without taking power? ... or ...Take Power to change the World**. International Institute for Research and Education (IIRE).
- Bookchin, D. & Colau, A. (2019). **Fearless Cities: A Guide to the Global Municipalist Movement**. The New Internationalist.
- Boyd, A. & Mitchell, D. O. (2012) **Beautiful Trouble: A Toolbox for Revolution**. Or Books.
- Bond, B. & Exley, Z. (2016). **Rules for Revolutionaries: How Big Organizing can Change Everything**. Chelsea Green Publishing Co.
- Douzinas, M. (2018). **Syriza in Power: Reflections of an Accidental Politician**. Polity.
- Engler, M. & Engler, P.(2016). **This is an Uprising: How Nonviolent Revolt is Shaping the 21st Century**. Bold Type Books.
- Engler, M. & Engler, P.(2014). "Would Saul Alinsky break his own rules?" in **Waging Nonviolence.org** .
- Haynes, K.S. & Mickelson, J.S. (2009). All social work is political" in **Affecting Change: Social Workers in the Political Arena** (5th edn.). Boston: Allyn & Bacon.
- Jul Sorensen, M. (2016). "Constructive Resistance: Conceptualizing and Mapping the Terrain". In **Journal of Resistance Studies** 2:1: 49-78.

- Koefoed, M. (2017). "Constructive Resistance in Northern Kurdistan" in **Journal of Peacebuilding & Development**. Vol. 12 No. 3.
- Miliband, R. (2016). "The Coup in Chile". **Jacobin**. Sept. 2016.
- O'Brien, M. (2005) "A Just Profession or Just a Profession? Social Work and Social Justice". **Social Work Review** 17(1): 13–22.
- Tax, M. (2015). "The Revolution in Rojava". **Dissent**. April 2015.
- Varoufakis, Y. (2017). **Adults in the Room: My Struggle with Europe's Deep Establishment**. Farrar, Straus & Giroux.